

تاریخ دریافت مقاله: ۸۷/۱۱/۲۱

تاریخ پذیرش نهایی: ۸۷/۱۲/۲۶

افسانه ناظری^۱

«حال سرمدی»، تأویلی بر نگاره «خسرو و شیرین»

چکیده

طرح مقوله جمع اعداد در عالم محسوس و تقارن حوادث و زمان‌های متوالی و پیاپی در آن واحد، و به‌طور یکجا محال و غیرممکن است و لذا به‌نظر می‌رسد که نمایش همزمان مراتب پیوسته و ویژگی‌های ساختاری منحصر به فرد در نگاره‌های ایرانی و به‌طور اخص نگاره خسرو و شیرین آشکارا بر وجود زمان و مکان دیگری دلالت دارد؛ چنانچه این‌بار شاهد نمایش همزمان دو فضای مجزا، دو زمان (دو آسمان شب و روز) در آن واحد در یک تصویر هستیم. این ویژگی و این ترکیب شگفت پیش از هر چیز «حال سرمدی» صوفیه را به یاد می‌آورد. حالی که در آن مفهوم زمان و مکان (در مقایسه با زمان و مکان محسوس) استحاله یافته، موقع و فضای دیگری را طرح می‌کند. بدین معنی ضمن طرح فرضیه ارتباط مضمونی و محتوایی نگاره‌های ایرانی با عرفان اسلامی [در این‌جا به‌طور خاص] مقوله «وقت» و به تعبیری حال سرمدی صوفیه، و با هدف تأویل و گشایش روزنه‌ای به‌سوی معناهای نهفته و پنهان آثار، به بررسی وجوه و شاخصه‌های قرابت این دو، ویژگی‌های تمثیلی و به‌طور اخص «ساختاری» نگاره و قابلیت انطباق آن با آراء صوفیه (عین‌القضاء همدانی، داوود قیصری، شیخ محمود شبستری و ...) با رعایت اختصار اشاره و پرداخت شده است.

واژه‌های کلیدی: سرمد، حال صوفی، زمان و مکان، فضا، همزمانی، نگاره ایرانی، نگاره خسرو و شیرین